

Comissió d'història

Arxius de la ciutat de Tarragona

Càtedra d'història

1972-1976

CICLE DELS DIETARIS II

Viaje a Tarragona

Falls d'un dietari, 1972-1974

Viaje a Tarragona

Falls d'un dietari, 1975-1976

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA
Obra completa

Volum 12
CICLE DELS DIETARIS II

Cossetània
EDICIONS

Editat amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
**Institució
de les Lletres Catalanes**

Diputació Tarragona

Primera edició: novembre del 2012

© del text: Artur Bladé i Font

© de la presentació: Xavier Garcia i Pujades

© d'aquesta edició:

9 Grup Editorial

Cossetània Edicions

C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

Fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com

www.cossetania.com

Il·lustració de la coberta: Frederic Mauri
(*Mèdol*, oli sobre tela, 81×65 cm)

Disseny gràfic: Imatge-9, SL

Correcció i composició: Núria Grau

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-039-4

Dipòsit legal: DL T 1154-2012

INTRODUCCIÓ

Amb aquest dotzè volum, Cossetània Edicions dóna per acabada —diguem-ho així— la publicació de l'*Obra completa* d'Artur Bladé i Desumvila, per bé que, en qualsevol autor que es troba en el seu cas, sempre hi cap la possibilitat d'afegir algun volum més al que s'ha publicat, que són tots els llibres editats i alguns inèdits; per exemple, faltaria publicar la seva extensa obra periodística, el dietari del viatge Marsella-Casablanca-Veracruz (setembre - octubre de 1942) i una part de l'obra poètica, ja estudiada i publicada per Joan M. Pujals.

Amb tot —i malgrat les circumstàncies que concorren actualment en l'edició catalana—, els qui hem participat en la publicació d'aquesta dotzena de volums —dels editors Ferré i Olivé a un servidor; d'Albert Manent (assessor amatent i prologuista d'alguns dels volums) al pintor tortosí Frederic Mauri, amb quadres del qual, cedits desinteressadament, hem il·lustrat les cobertes; i de Núria Grau (correctora i també editora dels volums) al fill, Artur Bladé i Font (que ha ordenat els índexs onomàstics d'aquests dietaris i altres llibres, així com incorporat a l'obra paterna dos textos inèdits, la segona part de *L'exiliada* i la segona part, també, de *L'edat d'or*), passant per l'Associació Cultural que porta el nom de l'escriptor a Benissanet—, ens podem donar per ben satisfets.

És, doncs, amb aquest esperit de satisfacció —compartit per tots— que em dispo a comentar —com he fet en els volums precedents— els dos llibres que recollim en el darrer lliurament d'aquesta obra que,

si no és completa del tot, mai no hauríem pogut pensar que s'hi aproximés tant.

Els dos llibres que aquí es recullen són els corresponents i darrers de l'anomenat *Cicle dels dietaris II: Viure a Tarragona, 1972-1974 i 1975-1976*, continuació dels dos primers que vam publicar en el volum 10 —a finals de 2010— i que corresponien als anys 1966-1969 i 1970-1971.

En aquella ocasió, ja vam dibuixar el sentit i les circumstàncies amb què van ser escrits aquests dietaris tarragonins, tot advertint que, més enllà de la delimitació geogràfica que l'autor es posava (perquè era, sobretot de Tarragona estant, des d'on escrivia), aquella crònica d'un decenni (1966-1976) és, de fet, el retaule biogràfic d'un país en ebullició.

Potser no caldrà, per tant, repetir i estendre'm en allò essencial que ja va ser dit. Tanmateix, probablement no serà sobrer recordar algunes dades que donen coherència a l'arquitectura del seu exercici memoria-lístic.

1. CONCISIÓ I PRECISIÓ. L'ESPECTACLE DE LA TERRA

La sola idea d'aglomeració excessiva o de manca d'exactitud territorialitzava Bladé. Fidel a aquests principis —agafats, sens dubte, de la seva intensa experiència camperola—, va reflectir en la seva escriptura el que els seus paisans pagesos feien amb la terra que treballaven. L'espectacle de les sènies vora l'Ebre —amb la llibertat de cada arbre per ser qui és, però amb l'ordre productor que infonia la mà humana— sens dubte degué influir-lo, com ha estat dit, per donar a la seva prosa aquest caràcter de concisa i precisa que generalment —els qui saben llegir, naturalment— se li atribueix.

2. CURIOSITAT GENERAL

A diferència de molts que han passat per estudis acadèmics i, això sí, saben molt de molt poques coses, Bladé —per circumstàncies familiars i del seu moment històric— va tenir finalment la sort —si es pot dir així— de viure l'accés al coneixement de les diverses realitats del món, a partir de la realitat singularitzada, però extrapolable, de la seva petita comunitat de convivència. Per ell, l'acció de dialogar en comú —la tertúlia— va ser habitual des de la seva infantesa. Heus ací, doncs, la seva

primera Universitat, ampliada després pel seu compte amb periòdics, llibres i amb la coneixença personal de tots aquells majors que van interessar-li, que són molts i que són recordats en aquests dietaris.

Aquesta curiositat que se li despertà de petit, i que es va anar autoconstruint en un món de poques coses i on «no passava res» —un món rural basat en els intercanvis agraris i artesanals—, va projectar-lo cap a l'amplitud de la geografia, la història, la literatura, la filosofia, la política, l'economia i el dret, amb totes les seves interrelacions, interessos i enganys. De la curiositat ampliada que li comportà el fet de viure amb la màxima consciència i plenitud en va treure, lògicament, una manera de ser, de fer, de pensar i d'estar, que són les que informen la seva prosa.

3. MODÈSTIA I CONVICCIÓ

Algunes d'aquestes «maneres» van ser, em sembla, la modèstia personal —com la planta feliç d'estar arrelada— i algunes conviccions vitals —«poques», com recomanava Joan Fuster—, que van fer-li veure —en el món revoltat que va haver de viure (dictadures, guerra civil, guerra mundial i exilis)— que d'energúmens ja n'hi havia suficients al món com per, a petita escala, pensar que hom pot ser un «salvador de la pàtria». Justament, en funció dels extremismes humans i polítics que va patir —i amb ell, la resta de la societat catalana, espanyola i europea—, el seu capteniment va ser el de mantenir, políticament, ben alta la vara de la dignitat humana i, literàriament, la consciència que hom, en el fons —tant si s'és genial com corrent—, no és més que un ciri dintre d'una gran processó que ens supera i ens aclapara.

Les seves conviccions d'humanisme i de pàtria, de fet, van veure's incrementades en viure en carn pròpia —i, amb ell, tota la societat que l'acompanyava per tal de formar un poble— l'anorreament d'aquella dignitat elemental que van suposar els tràgics esdeveniments del segle xx.

4. UNA PROSA LÍRICA

Resultat del que portem dit és la seva manera d'explicar-se i poder explicar el món exterior i la vida interna, tal com els pensa i els sent. És el que, en bella i sentenciosa síntesi, va conceptuar com «la joia

—o el goig— de narrar». Aquesta joia i aquest goig els va sentir a tots els efectes. Justament ho mostren i ho demostren els centenars de pàgines que hem anat recollint en aquesta obra completa. La seva joia narrativa arrencava del seu fons espiritual, familiar i paisatgístic; per tant, res a veure —cosa que Bladé abominava— amb la prosa administrativa, burocràtica, política i econòmica dels seus temps juvenils —i menys encara amb la del segle XIX—, i res a veure, també en el seu cas, amb les proses estripades, surrealistes i al·lucinades dels temps posteriors.

La seva prosa —fluent com el riu que l'emparava— és la destil·lació lírica del seu paisatge, de les enraonies de pagesos i menestrals i de la infinita tremolor emocionada que li suposava veure en dansa la realitat. En comptes de voler subjugar-la asprament amb una retòrica altiva, va tenir la immensa modèstia —i això lliga amb l'apartat anterior— i humilitat de saber-ne veure tots els humaníssims cantons, en una equanimitat de visió difícil de trobar entre els nostres creadors.

5. INFORMACIÓ I OPINIÓ

La seva joia —i voluntat— de narrar va desembocar en el periodisme, ofici que va haver d'exercir de forma totalment atípica, és a dir, sense un periòdic fix que li publicqués les seves cròniques, a diferència de molts altres companys de generació que van trobar acolliment a la capital. La seva dedicació al periodisme —dispersada en butlletins i periòdics d'arreu de la nostra terra, en la seva llarga vida— va ser, inicialment, literària, després política —amb ERC durant la República— i, des de l'hora de l'exili, el 1939, i ja per sempre més, clarament de memorialista i de testimoni de la història. Si en els temps inicials, va esdevenir —sense deixar mai l'aspecte bàsic de la informació— un agitador i propagandista del republicanisme renaixent, després de la catàstrofe —i sobretot després de l'inevitable reflexió i lliçó que va caldre aprendre— va convertir-se en el memorialista empeltat de filòsof que treu conseqüències de tot el viscut i, millor encara, adopta una moral a contrapèl del món resultant, sense estridències però sense defallències.

6. PASSAT I PRESENT

A partir de l'exili, les seves constants evocacions del passat poden donar a entendre el món —perdut— de la seva infantesa i joventut a la

terra natal, però en realitat mostren, enmig de l'esperança republicana frustrada, l'ensorrament d'un altre món, el de la vella civilització europea, que mira d'empendre, un cop més, una marxa més humana dels seus afers. Serà sobretot en l'exili mexicà que la terra natal serà tractada amb la proximitat i tendresa que coneixem, en brutal contrast amb la història que s'ha viscut. Tanmateix, aquesta constant referència al passat —el seu i el del seu poble català— no li fa perdre de vista que la història continua i, per això, el 1966 —cinc anys després d'haver tornat—, quan engega els dietaris tarragonins, s'incorpora a la nova renaixença catalana, àrduament dreçada des de la clandestinitat, amb el suport —tot cal dir-ho— de molts exiliats com ell.

7. NARRAR PELS ALTRES

Si hi ha un autor que, en comptes de l'anomenada «literatura del jo», fa literatura dels altres, aquest és Bladé. Això té a veure amb la modèstia de què hem parlat, que no és pas un compliment, sinó una estricta veritat. Es pot resseguir en aquests dietaris tarragonins —i en el conjunt de la seva obra—, on, sempre que es dona el cas, redueix el seu protagonisme per donar-lo als altres, conformant així una literatura coral, de caràcter homèric, on el poble ras —no pas massificat ni alienat pel consum— i les minories responsables tenen la rellevància que es mereixen.

8. CLÀSSIC I DIALECTAL

Des de la seva perifèria catalana de Benissanet, aviat va comprendre —cap als vint anys, el 1927, quan ja en feia prop de quinze que Pompeu Fabra havia establert les noves normes gramaticals de la llengua comuna— que aquell projecte unificador era necessari, però que no havia de suposar —com volia el mateix Fabra— l'arraconament de l'ànima lingüística de cap contrada de Catalunya, per més allunyada que fos de Barcelona, on ja començava a concentrar-se el gruix de la població. D'aquesta manera —i gràcies a les lectures de dos clàssics d'aquell moment, el tarragoní Antoni Rovira i Virgili, a qui sempre va considerar el seu mestre, i el barceloní Josep Carner, de qui sempre fou devot—, Bladé va poder incorporar-se, amb normalitat, al sentiment general que concitava el seny fabrià, sense perdre, per això, ni el vocabulari ni la gràcia expressiva de la terra de l'Ebre d'on procedia.

9. QUOTIDIÀ I TRANSCENDENT

Com en altres punts dialèctics, Bladé sempre mira d'aportar visions contrastades, tot completant així, el màxim possible, la realitat humana. Es nota, també, en aquests dietaris, on la pròpia família i la dels altres són evocades amb amor segur, però amb la delicadesa de no furgar en aquella foscor que, poc o molt, tothom té. En tot cas, el seu fonament espiritual escèptic no el priva d'enlairar-se cap a una transcendència de fons purament humanístic, en tractar de prop els éssers que estima o que mira de conèixer i en ser taxatiu a l'hora de denunciar els fracassos de la vida sobre la terra. Així, la seva literatura —com la seva vida personal— va ser presidida per aquella voluntat —mai del tot assolida— de pretendre una mínima entesa universal entre tot i tothom.

10. RIBERENC, TARRAGONÍ I CATALÀ

Totes aquestes qualitats, i els esforços per ser qui volia ser, així com les penalitats que degué tenir per no acabar de ser-ho del tot, va conduir-los amb la més alta dignitat possible, amb elegància de cavaller, atributs que ell veia representats en la terra natal i en la pàtria comuna que encara va ser a temps de tastar en la seva joventut i primera maduresa. A diferència de tants que, sense saber d'on vénen, escampen una mica la boira i ja es consideren «ciutadans del món», Bladé —que va haver de voltar món, empès per una història humana que havia enfol·lit— va declarar-se sempre home de la terra natal —la petita i la més gran—, talment els grans de tots els temps, tot sublimant l'essència local per donar-li volada d'espècie en comú. Així ho certifico, perquè, entre els seus amics, vaig tenir la sort de ser-ne un.

XAVIER GARCIA

VIURE A TARRAGONA
Fulls d'un dietari, 1972-1974

A la memòria de la meva dona
(Benissanet, 10-4-1905 – Tarragona, 18-11-1986),
que encara va poder assistir a la presentació
del segon volum de *Viure a Tarragona*.

Els silencis de la mort

La terra cobra el delme. No parlem,
però, dels morts i fem-nos lentament
al pensament que alguna cosa d'ells
és molt a prop. Visquem-ne acompanyats
com si només ens departís
una paret de fum
que priva sols de veure'ns.
Llur silenci
se'ns fa sensible de vegades
intensament en un record...

JOAN VINYOLI

ENDREÇA

A la memòria de la meva esposa i col·laboradora Cinta Font Margalef, natural, com jo mateix, de Benissanet (Ribera d'Ebre). Arribà en aquest món el 10 d'abril de 1905. De família pagesa (el seu pare fou un excel·lent agricultor) n'heretà les virtuts que jo trobo pròpies, en general, de la dona catalana: la fidelitat a la seva nissaga, l'abnegació, la força de voluntat i el sentit de l'ordre, del treball i de l'estalvi.¹ D'herència també li degué venir l'amor a la música (i a l'òpera, i al ballet). El pare era músic —tal com ho van ser els seus quatre fills barons. La Cinta era la gran de tres germanes. (Les altres dues li deien *la Mana*, a l'estil del país natal.) Amb molta dedicació —i amb sacrificis per part dels seus— va poder estudiar les carreres de llevadora i practicant i va ser dos anys interna de l'Hospital Clínic de Barcelona a les ordres de l'eminent gine-

¹ Físicament, jo penso també que la Cinteta, com jo li deia, corresponia al tipus femení més corrent de la nostra terra. De talla mitjana, en tant que dona, era ben plantada i caminava dreta i amb seguretat. En cap cosa no va ser mai deixada. Era molt neta i un pèl presumida —sense arribar a la pressumpció. Tenia la pell blanca, els cabells castanys i els ulls d'un color entremesclat que no sóc capaç de precisar. Penso que depenia, en bona part, de la llum. Sense ser bonica (i ella ho sabia: deia que tenia els ulls petits i la boca grossa, en un temps en què un dels ideals femenins era «la boqueta de pèsol») resultava atractiva pel seu caràcter obert i optimista. Somreia sovint. No era amiga de xafarderies i tenia aversió a la descurança. Fou sens dubte la primera noia del poble que va fer servir el raspall de dents. Li agradava cuinar (llegia *La teca*) i fer pots de conserva. Estimava les flors. I la vida.

còleg doctor Nubiola. Després retornà a Benissanet. I havent guanyat, per oposició, la titular de l'Ajuntament, *plegà*, com diuen allí, dotzenes i dotzenes de criatures (en l'espai d'uns quants anys, és clar).

Amics des de la noiesa, la Cinta i jo ens vam casar el 10 de juny de 1931. Vam tenir un sol fill, Artur, nat a la casa materna el 4 de març de 1932.

Durant la nostra guerra, mentre jo vaig entrar a treballar a la Sots-secretaria de la Presidència de la Generalitat, ella va fer-ho al Dispensari Antituberculós del carrer de Torres Amat.

L'any 1938, a començos de la primavera, jo vaig ser mobilitzat amb la meva lleva; i al mes de febrer de l'any vinent em fou possible d'entrar a França, pel coll d'Ares, amb les restes de la unitat a la qual pertanyia. La meva dona intentà de fer el mateix junt amb el nostre fill, però aquest li va caure malalt a Darnius i hagué de retornar a Barcelona, on tenia els pares i les dues germanes. Per bé que els franquistes no van deixar d'inquietar-la, ella, refractària al descoratjament, repetí l'intent (amb la idea de reunir-se amb mi a Montpeller) i aquest cop reeixí. Amb el concurs d'una guia estipendiada, passà la frontera, clandestinament, amb el fill, després de caminar dotze hores i anant des de Ribes de Fresser, per la Molina, fins a la Guingueta. (La narració detallada d'aquest tràngol gairebé inversemblant, pot llegir-se al meu llibre *L'exiliada*.) A França —concretament a Montpeller— vam ser-hi gairebé tres anys. Jo encara no me'n volia anar perquè em sentia prop de Catalunya i confiava en una propera caiguda de Franco. I hagué de ser ella, la meva dona, més realista i clarividient que no pas jo, que em va fer comprendre que si volíem salvar la vida del nostre fill (ja afectat d'avitaminosi i que hauria hagut d'anar descalç si ella no li hagués fet les espardenyas amb aquella fibra dita ràfia que aprengué a teixir) no teníem més remei que fugir, si podíem, d'aquella ratera on ja no hi quedava formatge ni pa ni res. Vam poder sortir-ne en un vaixell portuguès, que anava a Mèxic, un dia del mes de setembre del 1942. A Mèxic ens van tractar tan bé que vam viure-hi dinou anys. Naturalitzats mexicans, no vam perdre l'amor a la pàtria natal ni vam deixar mai de parlar i escriure en la nostra llengua. Ens vam fer socis de l'Orfeó Català i tots tres vam cantar-hi. Ballàvem sardanes, assistíem als aplecs, fèiem teatre... Mentre la dona i jo tre-

ballàvem (ella, de la seva professió, i jo, força temps, de periodista) el nostre fill va fer-hi el batxillerat i la carrera de químic biòleg, de la qual es doctorà als Estats Units. D'altra banda, gràcies als bons oficis —i a les coneixences— de la seva mare va lliurar-se de fer el soldat.

A Mèxic, una de les coses que ens feia més angúnia quan estàvem malalts era pensar que podíem morir fora de Catalunya.

La meva esposa i jo vam retornar a la nostra terra durant la primavera del 1961. (Ella, d'aquella hora ençà, no parlà altra llengua que la nostra, tot exposant-se de vegades.) El nostre fill —casat amb mexicana i ja pare de dues noies— vingué a Catalunya, amb els seus, tan aviat com va trobar un treball adequat a Barcelona. Així realitzava el somni més preuat de la seva mare. I el meu, no ho caldria dir. Era l'any 1967. Aleshores, la Cinta i jo passàvem els hiverns a Tarragona i els estius a Benissanet, on teníem la casa que els seus pares (morts mentre nosaltres érem a Mèxic) li havien deixada, la casa on va néixer el nostre fill.

Des que la dona i jo ens vam repatriar han passat (en el moment d'escriure aquestes ratlles) vint-i-set anys, dels quals més de vint-i-cinc hauran estat els més feliços de la nostra vida. Mentre jo em dedicava a escriure llibres i a col·laborar en publicacions nostrades, sempre amb el concurs i l'encoratjament de la meva muller, aquesta tenia cura dels dos habitatges, de les nêtes que venien a passar les vacances amb nosaltres i de fer front als problemes que mai no manquen. Vivia per als altres. I gaudia cada cop que jo publicava un llibre i si les petites tenien bones notes als exàmens. Sovint, érem nosaltres, els avis, que anàvem a veure-les a Barcelona.

A Tarragona i en alguns pobles de la nostra comarca (Flix, Móra la Nova, Móra d'Ebre, Vinebre, Miravet) i també a Tortosa, vam ser objecte de distincions inoblidables i sempre agraïdes. En la vida de la meva esposa, el darrer dia feliç s'escaigué el 7 de novembre de 1986 amb motiu de la presentació del segon volum de *Viure a Tarragona* al palau de la Diputació. La presentació anà a càrrec de l'escriptor i amic Josep Anton Baixeras. Van parlar també el senyor Xavier Ricomà, en representació de l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, i el mateix president de la Diputació, senyor Josep Gomis, el qual, per acabar l'acte amb bellesa, va obsequiar la meva esposa amb un magnífic ram de flors

ornat amb una llaçada quadribarrada. Ella el va rebre commoguda (era al meu costat) i amb llàgrimes als ulls —llàgrimes de joia. Tan sols vuit dies després —el dissabte 15 de novembre— vam haver d'ingressar-la a la Clínica Monegal pel consell del metge, l'hematòleg doctor Ballester. El seu diagnòstic —format després d'un estudi llarg i metòdic, fet a consciència, i d'ací aquest testimoniatge d'agraïment— no permetia cap optimisme. La malalta no en va saber res. Feia dies que no es trobava bé, però soferta com era, no hi volia donar importància —segurament per no almar-nos. Jo em vaig quedar amb ella a la mateixa cambra de la clínica. Empitjorà ràpidament i l'endemà tot just podia caminar. (Ella, encara molt serena, ho atribuïa al cop d'una caiguda de costat que havia sofert, feia dues o tres setmanes, a la casa de Benissanet.) Per indicació del mateix doctor Ballester, aquell mateix matí vaig aconseguir que, en una ortopèdia propera, em venguessin un bastó apropiat. I era dolorós, i admirable al mateix temps, veure-la com s'esforçava, amb l'ajuda del bastó (agafat ara amb una mà, ara amb l'altra) per donar unes quantes passes. Si no podia fer-les endavant, ho provava de biaix. El cas era no donar-se per vençuda, no deixar-se abatre. Però tot fa creure que ve un moment en què la voluntat ja no serveix.

El dimarts, dia 18, a migdia, mentre jo l'ajudava a menjar la sopa, perquè ella no podia sostenir la cullera, em va mirar i encara va somriure. Fou el seu adéu. Decantà el cap, entrà en coma, la seva respiració fatigosa s'anà afeblint i a les tres de la tarda el seu cor generós (que jo li sentia al pols d'una mà) va fer el darrer batec. Li vaig tancar i li vaig besar els ulls... Un dels metges, allí present, va dir que havia mort, sense patir, d'un atac d'apoplexia. Tenia 81 anys i 7 mesos i en feia 55 que érem casats. Vaig avisar, gairebé inconscient, el nostre fill...

L'enterrament va tenir lloc l'endemà a Benissanet. L'amic i prevere, mossèn Joan Massip, va fer l'elogi fúnebre. Que Déu li ho pagui. Sobre la caixa, coberta de flors, la senyera. Així entrà a l'església i a la tomba. Que hi descansi en pau.